

Getzemani.

etzemani — ! Na zemljo pada mrak . . .
Na kamnu trdem s sklonjeno glavo
kleči in moli božji Sin . . .

— — —

Kaj storil ni za rod človeški,
v greh zakopani — toda kaj je žel zato?

V ljubezni večni iz neba višav
je stegnil roki, da pregreh
opere ga, prižge mu luč resnice,
in dvigne spet očetu na srce . . .

Zapustil zvesto čedo dobri je Pastir
in v trnje in puščavo šel iskat ovac,
ki stajo so njegovo zapustile
v temah noči . . .

Zbral koklja piščeta pod mehka krila,
pod perutnicami jih varnimi je branil
in grel jih s srčno je krvjo . . .
Da, s srčno jih krvjo je sitil v lakoti
in v žeji jih pojil je z njo, kot pelikan,
ki lastna prsa si razkljuje, da s krvjo
ohrani mladi se, poginjajoči rod . . .

Povejte kaj naj še bi storil bil, povejte!
Sam sebe dal jim je — več ni imel . . . !

In vendar . . . !
 S sklonjeno glavo kleči
 v Getzemanu. — Pred duh mu stopi Golgota . . .
 Med križema se križ dviguje,
 in — on na njem razbit, razpet . . . !
 Krvavo solnce se v temo pogreza,
 in strah in groza giblje svet;
 krog njega pol stoji Jeruzalema,
 in kolne, psuje
 Umirajočega . . .
 Bolj ko z razpetima rokama vabi jih,
 bolj v mrak beže od križa in temo . . .

In takrat . . . ! Vsa ljubezen večna,
 vzgrozi se v srcu mu, vzječi mu duša,
 na čelo, na telo pa stopi pot — krvav.
 In kaplje v curkih kapljajo na tla:
 „Zastonj mi tečete — za one, ki v temo,
 ki v mrak hite pred lučjo, — o zastonj!“

In v curkih kri kaplja na tla . . . Strdi se,
 iz nje vzcvete, vzduhti krvava roža;
 iz keliha ji stopi angelj rajski,
 da Sinu božjemu tolažbe da . . .

„Ti gledaš te samo, ki te proklinjajo,
 od križa v mrak, od luči v noč hite, —
 a ti-le . . . ?“

Zastor nov mu dvigne
 in — : jagnje božje, premagalec smrti,
 pekla in greha gre v odprti raj . . .
 Za njim neso milijoni svoje križe,
 milijoni z njim hite — Očetu na srce . . .
 — — —

In pal je mrak gostejši nad Getzemani . . .
V daljavi, glej, po gori, stopa množica kričeča
s kolmi in bakljami . . .

A Krist vtolažen vstane s tal . . .

Vinko Vinič.

Ali dokazi, ki jih navajajo katoliški bogoslovci za netvarnost človeške duše, res dokazujejo njeno netvarnost?

(Na II. zborovanju kršč. mislečega dijaštva predaval bogoslovec Anton Skubic.)

Slavna gospoda! Častiti zborovalci! Utegnilo bi se komu čudno zdeti, da sem si izbral za svoje predavanje ravno to stvarino, da predavam o netvarnosti človeške duše; utegnila bi se komu zdeti ta stvarina brezpomembna za naše čase. Toda ne! Ta stvarina ni brezpomembna. Vsaj za nas ne, ki želimo in se trudimo, da se vsestransko izobrazimo, in smo v to svrho priredili današnji znanstveni shod! Resnica, da je človeška duša netvarinska, je neizrekljivo velikega pomena, kakor za vsakega posameznika, tako še posebno za bogoslovje; kajti to resnico snemo šteti med glavne stebre, na katerih sloni vsa teologija, to resnico, da je človeška duša netvarinska, da je duša naša duh, smemo imenovati temeljni kamen bogoslovja.

Dalje vsi veste, da se je 19. stoletje že opetovano nazivalo: „materijalističsko“ stoletje, to se pravi: stoletje, v katerem ima materijalizem mnogo pristašev. In kaj je materijalizem? Glavni nasprotnik bogoslovja, ker taji vsako nematerijalnost, ker taji vso duhovnost, in torej tudi taji duhovnost naše duše. Vendar pa mi niso dali glavnega povoda za to predavanje tajivci duhovnosti naše duše, ne materijalisti, saj oni sami čedalje bolj uvidevajo, da njih nauki niso za ljudi, ker oni uničujejo človeško naravo, ki se ne da uničiti, materijalističski nauki odletavajo, od človeške narave, kakor od nepremagljive trdnjave. Zato tudi večina materijalnih oboževateljev sama ni prepričana o svojih trditvah; saj tudi biti ne more! Materijalizem se sam dovolj obsoja. Severni magus Hamann je ob kratkem podal ta nauk tako-le: „Eine Vernunft, die sich als Tochter der Sinne und der Materie bekennt, sieht, das ist

unsere Religion; eine Philosophie, welche den Menschen ihren Beruf, auf allen Vieren zu gehen, offenbart, rührt unsere Grossmuth und ein Triumph heidnischer Gotteslästerung ist der Gipfel unseres Genies.“ To vam je nauk! Materijalizem se še nikdar ni izkazal s kako pošteno mislijo; materijalizem sam je največja nesmisel in najubožnejše, kar si je mogel človek v svoji zmoti izmisliti. Toda kako morem reči, izmisliti? Materijalizem ni ničesar izmislil; kajti misliti, premišljevati mu niti na um ni prišlo; materijalizem je le tam mogoč, kjer človek do misli niti ne pride ne, ampak tam obstoji, kjer bi se imelo mišljenje pravzaprav še-le začeti, namreč pri zunanjem pojavu.¹ In to se imenuje materijalistička filozofija! Lepa filozofija! Ker pa je ta sestav najhujši sovražnik vsake duhovnosti zato bom seveda tudi ob ta nauk pri svojem obdelavanju moral nekoliko zadeti.

Povoda, da predavam o netvarnosti človeške duše, mi torej ni dal toliko materijalizem, ampak „causa movens“ je članek, katerega je letos podal svojim čitateljem „Ljubljanski Zvon“, in ki pravi, da se dokaz za neumrljivost človeške duše doslej še ni posrečil nikomur, „in da sploh vprašanje o neumrljivosti človeške duše spada med tista transcendentna vprašanja, katerih golemu človeškemu razumu ni dano razrešiti, in o katerih veljajo svete besede: „Praestet fides supplementum sensuum defectui!“² Toda ni moj namen naravnost dokazovati neumrljivost človeške duše, ampak pokazati hočem samo istinost temelja, na katerem sloni resnica, da je naša duša neumrljiva, in ki je neizrekljivo važna za naše spoznavanje in življenje.³ Če dokažem, da je naša duša netvarinska, da je duhovna, ali pravzaprav, če pokažem, da so dokazi za to trdni, sem položil trden temelj, iz katerega mi treba izvesti samo logičen zaključek, in dokazano, trdno logično dokazano imam pred seboj resnico, da je človeška duša po svoji naravi neumrljiva. Torej ne samo „Fides“, ne samo „psihiški nagon“⁴ ampak tudi goli razum mi lahko pokaže, da imam neumrljivo dušo, ker mi bo pokazal, da je človeška duša netvarinska. —

Metoda, po kateri hočemo dokazovati, je metoda katoliških bogoslovcev, in ta je ravno tista, ki jo ima moderno naravoslovje. Samo opazovati hočemo, opazovati dejstva, realno istinitost. Seveda tu ne mislim samo onih dejstev, ki se dajo konstatirati s pomočjo topilnika in povečalnega stekla, ampak poleg teh dejstev mislim tudi ona,

¹ Hettinger: Apologie des Christenthums, 7. Aufl. Herder 1895. S. 322.

² Lj. Zv. 1899. str. 190.

³ Dr. Fr. Lampe: Cvetje s polja modroslovskega, str. 110.

⁴ Lj. Zv. 1899. str. 189.

ki jih opažamo v višjem življenju človekovem, katero imenujemo tudi duševno življenje. Iz teh obojih dejstev pa bomo sklepali na to, na kar po evidentnih zakonih mišljenja moramo sklepati. In potem bomo videli, ali imajo ti dokazi dokazovalno moč ali ne.

Da ima človek dušo, t. j. neki princip življenja, o tem ni vprašanja za naše prepričanje, za našo samosvest, in zato tudi ne za „zdravi človeški razum“, niti za človeštvo sploh. Pač pa to lahko postane vprašanje, če znanstveno preiskujemo, kakšno je ono počelo življenja, mišljenja in hotenja, če hočemo preiskovati, kakšni so dokazi za netvarnost duše. Ker duše ne moremo gledati naravnost, zato tudi bistva duše ne moremo spoznati kar neposredno, ampak mi zaznavamo samo dušno delovanje in iz tega sklepamo na bistvo duše same. In tudi po pravici! Kajti vsaka stvar deluje po svoji naravi, ki je ravno počelo ali princip delovanja.¹ Kakršno je delovanje, tak je tudi vir, iz katerega izhaja, taka je stvar, taka je podstat ali substancija.² Iz kakovosti delovanja torej sklepamo na kakovost narave, na kakovost bistva. Kakor pri vseh stvareh, tako tudi pri duši. Tudi bistvo duše bomo spoznali po njenem delovanju. Če bomo pri preiskavanju našli, da je dušino delovanje tvorno, bomo rekli, da je tudi duša tvorna, če bomo pa opazili, da je delovanje duše netvarno, moramo neobhodno sklepati, da je tudi duša netvarna; kajti modroslovski aksijom se glasi: „Agere sequitur esse“, t. j. delovanje je tako, kakršna je bit.

Dalje! Duša ima dvojno zmožnost (facultas): razum in voljo. Če je razumovo in voljino delovanje netvarno, to se pravi od stvari neodvisno, sta tudi razum in volja sama netvarna, in potem je tudi duša netvarna. A razumovo in voljino delovanje je netvarno, za kar bomo postavili dokaze in jih preskusili — torej je tudi duša netvarna ali duhovna.

* * *

Da je razumovo delovanje netvarno, nam bo kaj lahko dokazati, če le nekoliko preotrimo: kaj razum spoznava, in posebno: kako spoznava. — Gotovo je, da telesna zmožnost ne zaznava drugega, nego teles, tvarnih predmetov, kajti med delujočo zmožnostjo in predmetom mora biti sorazmerje. „Unaquaelibet potentia objecto ipsi proportionatur“, pravi Zigliara.³ Ko bi bil razum telesna, tvorna zmožnost, bi ne spozna-

¹ Dr. Fr. Egger: *Propædeutica philosophica-theologica*, 1888, pg. 265, n. 237: „Naturam creatam definire possumus tamquam principium intrinsecum ultimum actionum et passionum alicuius subjecti“

² Cvetje s polja modr. str. 95.

³ *Summa philos.* II. 134.

val drugega, nego teles. Ali pa je tako? Koliko predmetov dosega razum, katerih telesni čut nikakor doseči ne more! Čednost, pregreha, harmonija, verski in nravni red, možnost, nujnost, negacija, privacija, poštenost, pravica, dolžnost, Bog — vse to so predmeti našega spoznavanja.¹ Kolik svet idej, na čegar pragu domišljija onemogla povesi svoja krila! Kratko: človeški razum spoznava celo okrožje resnice in obsega resnico, ker je resnica.² Kaj pa je resnica kot taka? Gotovo nič čutnega, nič materijalnega, ampak ona je po svojem bistvu nadčutna, netvarinska — duhovna. Ker jo torej razum spoznava, mora biti tudi sam netvarinska zmožnost, in potem je tudi njegova nositeljica — duša, netvarinska.

Naš razum pa sprejema va-se tudi materijalne, telesne stvari ne-le po njih tvarnosti in individualnosti, ampak naš razum prodira tudi v njih notranjost, naš razum spoznava tudi njih bistvo in s tem se povzdiguje do splošnosti, dobiva splošne pojme.³ Telesni čut pa se nikdar ne more povzdigniti do splošnosti, telesni čut zaznava samo posamezno. Torej: če je delovanje nasprotno, sta tudi počeli nasprotni, če je eno počelo materijalno, je drugo nematerijalno. Isti dokaz navaja tudi sv. Tomaž Akvinec.⁴

Mi imamo splošne pojme, ločene od vsake posameznosti, vzvišene nad njo. Splošni pojem človeka mi ga predstavlja kot razumno živo bitje (animal rationale), ne pa kot Petra, Pavla, Jakoba; kajti v tem slučaju bi imel pred očmi posameznika, posamezen individuuum. A splošni pojem mi predstavlja to, kar je vsakemu človeku skupno, abstrahujoč od vseh individualnih znakov, stoječ nad njimi, kažoč mi to, kar moram priznati vsakemu človeku kot njegov bistven znak, ali kakor šola pravi: *Unum commune pluribus.*

Sedaj pa vprašam: Kako mi more tvar predstavljati pojem te vrste? Na to odgovarjajo njeni odločni častitelji: po sestavi dele, atomov, po ustrojstvu možgan in živčevja.⁵ Dobro! Pa poslušajmo, kaj pravi Griesinger, imenitni zdravnik za umobolne (morda bi še kakega materialista ozdravil, ko bi se ravnal po njegovem receptu!), on pravi: „Die inneren Hergänge des Vorstellens und Wollens sind so wenig, wie die

¹ Tongiorgi: *Institutiones philosophicae*, III. 52.

² Fell S. J.: „Die Unsterblichkeit der menschlichen Seele, 50.

³ Albert Stöckl: *Lehrbuch der Philosophie*, II. 316.

⁴ S. e. Gent. l. 2. c. 49: „Forma non recipitur in corpore, nisi individuata. Si igitur intellectus esset corpus, formae rerum intelligibiles non reciperentur in eo, nisi individuatae. Intelligit autem intellectus res per formas earum, quas penes se habet. Non ergo intellectus intelligeret universalia, sed solum particularia, quod patet esse falsum.“

⁵ *Przegląd powszechny*, 1884. T. IV. str. 8.

des Empfindens aus der Organisation des Gehirns zu begreifen“.¹ Pa tudi naravoslovci trdijo isto; rusko-nemški naravoslovec C. E. v. Bär² pravi: „Es ist mehr als Hypothese, es ist eine ganz willkürliche Behauptung, dass jeder Gedanke in einer besonderen Thätigkeit bestimmter Fasern und Zellen des Hirns besteht.“³ Tako zdravniki in naravoslovci, ki vsaj nekoliko mislijo.

Kaj pa naj bi bila ta sestava atomov? Ali mi ta sestava, to ustrojstvo ne predočuje konkretne slike? in torej konkretne, posamezne ideje? In kaj ima konkretna ideja skupnega s splošno idejo? Splošni pojem trikota mi predstavlja njegovo notranje bistvo; ploščo, omejeno s tremi daljicami. Abstrahira torej že popolnoma od njegove kakovosti in ima pred očmi samo njegov notranji bistveni znak, ki se mora udejestovati v vsakem trikotu, bodisi kakršenkoli: ali pravokoten, ali topokoten, ali ostrokoten, velik ali majhen, i. t. d. Slika pa, postala po sestavi atomov, ni znači samo eden določen trikot. Podoba trikota, njegova slika narisana na šolsko ploščo, je posamezen trikot, tak, kakršen more nastati po sestavi delc, atomov. Ali je to torej splošni pojem trikotnika? Nikakor! Torej mora biti v meni sila, prosta materijalnih spon, prosta tesnega materijalnega jarma. Torej mora biti v meni nekaj višjega, kakor so sami atomi, ki morejo sicer sestaviti posamezno, individualno sliko, do splošnosti dvigniti pa se ne morejo.⁴

Razum pa daje zaznanim objektom splošnost, neomejeno in abstraktno bit; človeška duša stvari sebi asimilira, jih oduševi, da jih potem sprejemlje va-se.⁵ Kar pa je od materije omejeno in nanjo navezано ne more dati drugim tistega, česar samo pogreša. Torej duša ni od materije odvisna in nanjo navezana po svoji biti in svojem delovanju. Kar pa po svoji biti in svojem delovanju ni navezano na tvar, je netvarno. Torej je človeška duša netvarna.

Če že enostaven pojem tako trdno dokazuje, da je naša duša netvarinska, koliko bolj še to dokazujejo sodbe, sklepi, i. t. d., pri katerih naš razum več pojmov obenem druží kot podobne, enake, istovetne, ali pa jih kot nasprotno razdružuje, ter potem iz različnih sodb sklepa in dobiva zopet nove sodbe, i. t. d. Kje more kaj takega organska zmožnost? Toda tvarina bi se preveč zavlekla, ko bi hoteli vse natanko

¹ Die Pathologie und Therapie der psychischen Krankheiten. — D. v. Schütz : Das exacte Wissen der Naturforscher, S. 77.

² Studien aus dem Gebiete der Naturwissenschaften.

³ D. v. Schütz: l. c. str. 81.

⁴ Przegląd powszechny, 1884. IV. 9.

⁵ Fell: Die Unsterblichkeit der menschlichen Seele, str. 49.

preiskati. Vendar pa že iz tega vidimo, kako prav ima Schanz, ko pravi: „Das Vernunftleben ist die festeste Burg gegen den Materialismus, der sicherste Beweis des Spiritualismus.“¹

Če priznamem k temu dokazu še enega, ki ga nam podaje samosvest, menim, da je dovolj obdelana prva zmožnost naše duše, namreč razum. Tudi samosvest je trden dokaz za netvarnost duše. Kajti: Tvarno telo nima samosvesti. Duša pa je samosvestna. Torej duša ni telo, ni tvarinska, ampak duhovna, netvarinska.²

Samosvest je poseben pojav našega uma, ki se razvije po prirodnih duševnih silah,³ po katerem se misleči subjekt povrača sam v sebe, ali po katerem se spoznani predmet (objekt) stavi kot enak ali kot isti s subjektom.⁴ V samosvesti se človek povrača v samega sebe s svojo mislijo, s svojim delovanjem. Samosvest je tedaj neko delovanje, čegar objekt in subjekt je eden ter isti, namreč spoznavajoči človek sam, ki je ob enem tudi spoznani. V samosvesti jaz spoznavam svoj „jaz“, spoznavam, da sem jaz tisti, ki spoznava. Ta zmožnost povišuje človeka nad vse živali, ki nikakor ne morejo imeti samosvesti. Že Cicero je dejal: „Est illud quidem maximum, animo ipso animum videre.“⁵

Nobena tvar, nobeno stvarno delce se ne more gibati proti samemu sebi. Tvar se giblje vedno le k drugi stvari, eno delce k drugemu, četudi samo proti zraku, ali proti imponderabilnemu etru, ki so si ga izmislili naravoslovci. Ko pa bi se stvarno delce gibalo proti samemu sebi, ko bi se povrnilo samo v sebe, tedaj bi ne delovalo več, bi se ne gibalo, bi mirovalo; dočim smo rekli, da duša ravno v samosvesti deluje.⁶ — Čutila sicer čutijo, a ona ne čutijo, da čutijo; oko ne vidi svojega vida, uho ne sliši svojega sluha; kako bi pač moglo zrkalo zrkaliti samo sebe? Mišljenje pa misli svoje mišljenje!⁷ Torej je mišljenje mojega „jaz“ čisto nekaj drugega, nego gibanje ali delovanje stvari, je temu čisto nasprotno. Aksijom pa se glasi: „Agere sequitur esse.“ Če je delovanje čisto nasprotno, je tudi njegovo počelo nasprotno. Torej mora biti v

¹ P. Schanz: „Apologie des Christenthums“, I. 230.

² Ta dokaz formulira sv. Tomaž Akv. tako-le: „Nullius corporis actio reflectitur super agentem, nullum enim corpus a seipso movetur nisi secundum partem, ita scilicet quod una pars eius sit movens, alia mota. Intellectus autem supra seipsum agendo reflectitur; intelligit enim seipsum, non solum secundum partem, sed secundum totum. Non est igitur corpus.“ C. Gent. I. II. c. 49. n. 7.

³ Dr. F. Lampe: Dušeslovje 372.

⁴ Lampe, I. c.

⁵ Tusc. disp. I. I. c. 22.

⁶ Vosen: Christenthum, 4. Auflage 96. f.

⁷ Hettinger: Apologie d. Chr. 7. Aufl. I. 363.

človeku netvarnega delovanja netvarinsko počelo. In to počelo imenujemo — dušo.

Da se samosvest ne da razlagati kot materijalen pojav, priznavajo tudi materijalisti sami. Oba odlična materijalista novejšega časa dr. Lange in profesor Virchow sta isto priznala. Virchow je dejal: Ko bi se kak mislec čutil po svoji samosvesti prisiljenega, priznavati še druga netvarna bitja, kakor Boga, neumrljivo življenje, bi mu naravoslovje ne moglo odrekati pravice do tega.¹ Na shodu naravoslovcev v Stettinu je isti Virchow naravnost dejal: „Wir haben noch keine Methode der Forschung, wodurch wir dem eigentlichen Geschehen und der Localität des Bewusstseins nahe treten können; und weil dies der Fall ist, so müssen wir auch zugestehen, dass wir nicht imstande sind, eine Formel aufzustellen, in welcher wirklich auf Grund naturwissenschaftlicher Erfahrungen ausgesprochen würde, was das Bewusstsein sei, wie es zu Stande komme oder welchen Grund es habe. Daher habe ich immer behauptet, dass es Unrecht sei, wenn man diese Thatsache des Bewusstseins, welche unser ganzes höheres Leben dominiert, nicht anerkennen wolle in seiner Besonderheit, und wenn man nicht zugestehen wolle, dass das persönliche Bedürfnis des Einzelnen, diese Thatsache des Bewusstseins in Zusammenhang zu bringen mit einer selbständigen Seele, einer unabhängigen geistigen Kraft, und wenn es ihm nicht gestattet sein soll, auf diesen Grund hin sein religiöses Leben zu formulieren, wie er es seinem Gewissen und Gefühle nach wünscht.“² Tako materijalist Virchow!

Da je materijalizem ničev, in človeška duša netvarinska, razvidimo tudi iz tega, če pomislimo, česa se jaz zavedam. Jaz se zavedam, da nisem samo telo, da nisem identičen s svojim telesom, niti s kakim delom njegovim. Zavedam se, da nisem moja roka, da nisem isto kot so moji možgani, katere materijalisti tako radi istovetijo z dušo. Jaz se niti zavedal nisem, da imam možgane, predno mi drugi tega niso povedali, in sicer bi se tudi nikdar ne zavedal svojih možganov; a da sem jaz „jaz“, in ne kaj drugega, to sem takoj vedel, ko sem prišel k pameti, ne da bi mi moral kdo povedati. Ko bi pa bili možgani počelo mišljenja in bi mogli provzročiti samosvest, bi se morali možgani nujno in najprvo zavedati samih sebe kot možganov in počela misli.³

Kar velja o omenjenih delih telesa, velja tudi o celoti, o celem telesu, ki sestoji iz teh delov. Telo ne more biti počelo samosvesti. Grie-

¹ Vosen: l. c. 97.

² D. v. Schütz: Das exacte Wissen der Naturforscher, str. 77.

³ Hettinger: Apologie, I. 363.

singer pravi o samosvesti: „Wie ein materieller physikalischer Vorgang in den Nervenfasern oder Ganglienzellen zu einer Vorstellung, einem Acte des Bewusstseins werden kann, ist vollkommen unbegreiflich, ja, wir haben keine Ahnung, wie auch nur eine Frage nach dem Vorhandensein und der Art von vermittelnden Vorgängen zwischen beiden zu stellen wäre.“¹

Dalje se človek zaveda, da je danes on tisti „jaz“, kakor je bil pred 10, 20 in več leti, zaveda se, da je skozi celo svoje življenje eden ter isti „jaz“. A naravoslovci trdijo, in je fizijološko dokazana resnica, da se človeško telo v sedmih letih tako izpremeni, da niti atom od prejšnjega ne ostane. Ko bi se torej zavedalo telo, materija, bi se po sedmih letih nikakor ne moglo zavedati kot eno in isto, ne mogel bi človek reči, da je on isti, kakor je bil pred sedmimi in več leti, ne mogel bi imeti stalnega spomina, ne si pridobiti učenosti, ne si ohraniti pridobljenega značaja. Zatorej mora biti v človeku stalen princip samosvesti, ki ostane po preteku let eno ter isto. To pa ne more biti stvarno počelo, to mora biti počelo od stvari neodvisno — netvarno.

Reči pa, da je stvar počelo samosvesti, in trditi, da se po preteku let zavedam kot istega — in tega se zavedam — se pravi, trditi, da je nesvestno obenem samosvestno, to se pravi, govoriti o čveterokotnem krogu in o lesenem železu. To je protislovje, to je nemogoče.* Professor Barnard² je dejal v zboru „ameriške družbe za prosep vede“: „Das Bewusstsein ist für jedermann ein tiefes Mysterium; aber anzunehmen, es sei nur ein Modus der Bewegung, ist für den gewöhnlichen Verstand wenig anderes, als selbstverständlich eine Absurdität.“³ In D. v. Schütz: „Die Thatsache von der Identität unseres Bewusstseins während der ganzen Dauer des Lebens hebt daher die materialistische Hypothese vollständig auf.“⁴ Ono netvarinsko stalno počelo samosvesti pa imenujemo — dušo. Torej je samosvestna duša netvarinska. To nam pravi goli razum, to potrjujejo učenjaki, ne dualisti, ampak odločni materialisti.

Gospoda moja! To so nekateri dokazi za netvarnost človeške duše, povzeti iz umovega spoznavanja. Pokazal sem vam, kako deluje organska zmožnost, kako zaznava telesen, materijalen čut. To delovanje je izražala pri vsakem dokazu po ena premisa. Druga premisa pa je kazala dušino

¹ D. v. Schütz: l. c. str. 82.

² Prim. Hettinger: Apologie I., 364 sl.

³ Die neueren Fortschritte der Wissenschaften.

⁴ D. v. Schütz: l. c. 211.

⁵ D. v. Schütz: l. c. 214.

delovanje. Pokazalo se je — po samem opazovanju — kako čisto nasprotno je delovanje duše in delovanje telesa. Telesno delovanje pa je materijalno, to je jasno. Nasprotno materijalnemu je nematerijalno. Torej je dušino delovanje, ki je nasprotno telesnemu, nematerijalno, netvarinsko. Če pa je delovanje tako, je tudi delujoči princip nujno tak, kajti: „agere sequitur esse.“ To tirja neizprosna logika!

Ali je to logičen dokaz ali ni? Ali ima dokazovalno moč ali je nima? Dokaz je ali logičen ali pa ni. Če je logičen, in ga kdo priznava kot takega, je postulat zdravega razuma, da tudi dokazano stvar prizna, sicer deluje proti svojemu razumu! In kako imenujemo takega? — Če pa kdo trdi, da dokaz ni logičen, da ne dokazuje, potem treba najprej pokazati napako in izpodbiti dokaz s tehtnim logičnim protidokazom. Kdor pa dvomi nad tem, kar mu pove goli razum, ta mora dvomiti nad vsem spoznavanjem, mora pasti v obupni skepticizem, in potem je najnesrečnejše bitje v stvarstvu; kajti čemu meni razum, če mi nič ne koristi, samo, da vidim svojo nesrečo? čemu mi zmožnost, če je nezmožna?

*

Da je naša duša netvarinska, ne dokazuje nič manj nego razum tudi druga njena zmožnost, namreč volja. Volja je nujno netvarinska zmožnost. Kajti volja je „appetitus intellectivus“, kakor jo je opredelil že Aristotel; to je: ona teži po tem, kar ji razum pokaže kot dobro. Razum pa ji pokaže splošno dobro, pokaže ji netvarne dobrine, pokaže ji večno, neskončno dobrino. In po vsem tem naša duša teži; dočim telesna, organska, materijalna zmožnost teži samo po posameznih dobrinah, samo po tvarnih dobrinah, samo po hipnem dobrem. Često tudi volja teži po stvareh, pred katerimi čutno teženje beži, n. pr. po zatajevanju. Koliko nasprotje v delovanju! Li-ne dokazuje ta pojav, da volja in torej tudi duša ni tvarinska?

In kako teži duša po dobrinah sebi primernih? Prosto! Prostost, to je jarek, katerega niti materijalisti ne morejo preskočiti, ne da bi se spotegnili. „Ein einziges Wort“, pravi Fell, „genügte, um die ganze (materialistische) Beweisführung ad absurdum zu bringen: das Wort Freiheit.“¹ In prav ima! Kajti:

Kar je materijalno, je podvrženo nujnosti, sili. Volja pa ni podvržena sili, ampak je prosta, torej je volja netvarinska zmožnost, in tudi duša je netvarinska.

¹ G. Fell S. J.: Die Unsterblichkeit der menschlichen Seele, str. 10.

Recimo o razmerju materije in sile, karkoli hočemo; recimo (kakor Du Bois-Reymond, H. Burmeister, Helmholtz, H. Buff), da je materija sedež in vzrok sil, ki v nji delujejo; recimo, da izvirajo sile iz materije same; recimo, da so naravne sile samo „lastnosti teles“; ali pa recimo, da so sile nad materijo, da nad njo gospodujejo, da so nekaj samostojnega; ali končno istovetimo silo in zakon (kakor Fechner); ali soglašajmo z onimi, ki odkritosrčno priznavajo, da o razmerju med stvarjo in silo pravzaprav ničesar gotovega ne vemo: ostane vendar to izvestno, kar nas uči izkušnja, kar dokazuje vse naravoslovje — da so namreč naravni zakoni stalni, in da vse naravne sile nujno delujejo po teh stalnih zakonih, in da mora materija matematiško natanko hoditi po poti, začrtani po teh zakonih; to se pravi: da je stvar podvržena sili, nujnosti, da je neprosta. Materija nima zmožnosti hoteti ali ne hoteti, ona mora. O tem ni nikakega dvoma.¹

Zato pa materijalisti, ki trdijo, da je človek sama materija, morajo tajiti človekovo prostost. Mora jo tajiti tudi panteizem, po katerem je vse, kar se zgodi na svetu, absolutno nujen razvoj enega absolutnega bitja. A dočim panteist in materijalist morata tajiti prostost, ker to sledi iz njihovih zistemov, si je determinizem postavil kot nalogo, direktno pobiti nauk o prostosti človeške volje. Proti tem torej hočem postaviti dokaze krščanskih modroslovcev za prostost volje in iz te resnice izvajati posledice.

Materija je „lena“. Ona ima sicer svoje delovanje zaradi svojih kemičnih in fizičnih močij. Toda stvar tega delovanja ne more vršiti sama od sebe, ampak potrebuje zunanjšega impulza, in potem matematiško natanko deluje po njem. Materija je gibana (je pasivna). Zakon materije je zakon vnanje nujnosti in sile.

Nekoliko višje stoje rastline. One sicer tudi potrebujejo zunanjšega impulza, po katerem nujno delujejo, toda ne matematiško natanko, ampak samo v toliko, v kolikor je razvoju organizma ugodno. Zakon rastlin je zakon sile, deloma notranje, deloma vnanje.

Še večjo samostojnost z ozirom na teženje nahajamo pri živalih. Tudi te sicer nujno delujejo, toda ta nujnost ne prihaja od vnanjšega impulza, ne od vnanjšega predmeta, ampak od notranjšega impulza, od nagona. Ta nujnost je torej notranja, in zakon živalij je zakon notranje nujnosti. Okrožje živalskega delovanja je omejeno od narave; in tega okrožja žival nikdar ne prekorači; zato vsaka

¹ Vosen: Christenthum, str. 100. sl.

posamezna žival iste vrste pod istimi pogoji ravno tako dela kakor druga, ker ravno tako delati mora.¹

Vse drugače človek. On je prost. To je meja, ki loči človeka od ostalega stvarnega sveta. Dočim je drugim stvarjem pot njih delovanja že po naravnem zakonu začrtana, si jo določuje človek sam. Pot, pravim, si človek določuje sam, ne pa svojega namena. Namen človekov je blaženstvo, in po tem človek že naravno mora težiti. Enako človeška volja mora težiti po sredstvih, ki so nujno v zvezi s tem zadnjim namenom; kajti kdor mora težiti po namenu, mora težiti tudi po tem, brez česar se namen ne more doseči.² Toda v izberi sredstev, ki niso nujno v zvezi z zadnjim namenom, je prost. Človeška volja ni le prosta zunanje sile,³ ampak tudi notranje nujnosti.⁴

Da je človeška volja prosta imamo najtrdnější dokaz v svoji zavesti. Lastna zavest pravi vsakemu, da lahko to ali ono poželi in izbere, ali pa tudi opusti;⁵ da lahko izbere to sredstvo v dosego svojega namena, ali pa ono;⁶ da lahko izbere dobro sredstvo ali pa tudi slabo.⁷ To pa ravno zato, ker volji lasten objekt je: dobro, spoznano po razumu.⁸ Kar torej razum spozna kot dobro, po tem volja lahko teži; ker voljina narava je, da je »appetitus rationalis«. Razum pa lahko spozna za dobro, a) da se kako dejanje ali izvrši, ali pa opusti; b) razum vidi, da je na vsaki partikularni dobrini tudi kak pogrešek, in zaradi tega pogreška volja to dobro lahko zavrže in izbere drugo; c) človeški razum se tudi lahko moti in spozna slabo za dobro ali dobro za slabo. In tako volja tudi slabo lahko izbere pred dobrim.⁹

Če pa kaj lahko storim ali pa opustim, če lahko storim to ali pa ono, če lahko storim dobro ali pa slabo, se to pravi: da lahko izberam. Izberati med več dobrinami pa se pravi: prost biti. Sv. Tomaž Akvinec imenuje tako izberanje bistven znak proste volje: »Proprium liberi arbitrii est electio. Ex hoc enim liberi esse dicimur, quod possumus unum recipere, alio recusato: quod est eligere.«¹⁰ Ker volja naša lahko izbera, je prosta.

¹ Tell: I. c. str. 52. sl.

² Cf. V. Remer: Summa praelectionum philosophiae scholasticae, II. pg. 242.

³ Libertas a coactione.

⁴ L. a necessitate.

⁵ L. contradictionis.

⁶ L. specificationis.

⁷ L. contrarietatis.

⁸ Bonum apprehensum a ratione.

⁹ Dr. Fr. Egger: Propaedeutica philosophica-theologica, pg. 539. n. 482.

¹⁰ S. Th. p. I. q. 83. a. 3. c.

Ne samo zavest in voljina narava kažeti, da je volja prosta, ampak tudi vest, ki nas hvali, če smo delali dobro, in graja, če smo delali slabo. Čemu ta hvala ali graja, če sem tako delati moral? In od kod tajitev prostosti? Ali ni morda ravno ta graja vesti vzrok temu? Gutberlet pravi: „Erst als einige absonderliche Köpfe durch ihre fatalistischen Systeme zur Leugnung der Willensfreiheit gedrängt wurden und andere ein Interesse daran hatten, ihr sittliches Thun der Verantwortlichkeit zu entziehen, begann die Willensfreiheit freilich nur in den interessierten Kreisen ein Problem zu werden.“¹ Zanikavajo torej to evidentno resnico, ne kakor da bi jih do tega dovedel kak pozitiven dokaz, ampak zato, ker jo zanikati hočejo. Stat pro ratione voluntas!

„All ihr Leugnen und ihr Zweifeln, Freunde, wisst,
Nur der Abglanz ihres schwarzen Herzens ist.“²

In dalje: ali ne kaže obče prepričanje in ravnanje vsega človeškega rodu istega? Kazen: plačilo, graja: hvala, odsvet: nasvet — to se nahaja pri vseh ljudeh. Neizrečno nespametno, oziroma grozovito bi bilo, koga kaznovati ali grajati radi dejanja, kateremu se izogniti ni mogel! Nespametno in golo laskanje bi bilo, koga hvaliti ali poplačati, če je moral dobro delati! Nesmiselno bi bilo, komu kaj svetovati ali odsvetovati, če nima moči prosto se odločiti za to ali pa za ono.³ Čemu mučiti me, čemu me hvaliti, če si morem pri svojem dejanju ravno toliko kaj, kakor kristal, da ima robove, in ognjenik, da bljuje! Največja nedoslednost je, če materijalist, ki taji prostost, govori o pravicah, dolžnostih, krivdi, pregreških; kajti vsi ti pojmi najtrdneje dokazujejo, da je volja prosta.

Če bi bila volja organska zmožnost, bi o tej prostosti niti govoriti ne mogli. Kajti organska zmožnost je v svojem delovanju vedno odvisna od vpliva, bodisi vnanjega ali notranjega, in po tem vplivu nujno deluje. Človek pa deluje prosto, tudi kljub vsem vplivom. Torej človeška volja ni organska zmožnost, ampak je netvarinska tudi njena nositeljica — duša. Torej zopet isti rezultat: Človeška duša je — netvarinska!

*

Še mnogo dokazov navajajo katoliški bogoslovci in modroslovci za netvarnost človeške duše; toda ker je tvarina že itak preveč narastla, hočem na nekaj ostalih samo namigniti, razvijete pa si jih po kratkem razmisleku lahko sami. — Duševne zmožnosti se po intenzivnem

¹ Philosophisches Jahrbuch, Jahrgang 1889, B. II, S. 406.

² L. Dressel: Der belebte und der unbelebte Stoff, S. 194.

³ Dr. C. Gutberlet: Der Kampf um die Seele, Mainz 1899. S. 486.

delovanju še spopolnijo, dočim organska zmožnost po takem delovanju opeša. — Človek pa ima še mnogo drugih prednostij pred živalmi. Človek ima verski, nravni, umetniški čut; on napreduje, govori, je gospodar narave. Kje se nahaja kaj enakega pri živalih, ki imajo samo organske zmožnosti! Vsak izmed navedenih momentov je nov dokaz za isto resnico: da je človeška duša — netvarinska!'

Netvarnost človeške duše je torej resnica, vzvišena nad vsak pameten dvom. Z isto izvestnostjo, s katero sklepa fizik, opirajoč se na opazovanje, da so luč, gorkota, elektrika, zvok, i. t. d. sorodna gibanja, s katero botanik razne rastlinske vrste, zoolog živalske vrste ali loči, ali pa priznava kot sorodne — v vsem opirajoč se na dejstva — z isto izvestnostjo, ker ravno tako oprti na dejstva in opazovanje višjega duševnega življenja, sklepamo mi, da je duša od vseh teh stvari vrlo različna, da je čisto druge narave, da je — duhovna. Da, ko bi hoteli dvomiti nad vso istinitostjo, bi moral priti naš duh nazadnje na vrsto, da, naš duh bi sploh ne mogel postati predmet dvoma! Da je naša duša netvarinska, ostalo bi res, kakor poprej. To bi bilo vendar izvestno, da je v naši duši neka zmota, neki dvom. Kjer pa je zmota, mora biti tudi zmotenec, kjer je dvom, mora biti tudi dvomljivec. Kaj pa se pravi: dvomiti, motiti se? To se pravi: misliti! Kjer pa je misel, tam je neobhodno tudi duhovno počelo, ki misli. To je prav gotovo. Da je človeška duša duh, je ena prvih resnic, neovržna resnica, objektivno izhodišče vse človeške izvestnosti, po katerem presojava vse drugo gotovost. *

* * *

Gospoda moja! Ali dokazujejo ti dokazi tezo, da je človeška duša netvarinska, ali ne. Premise iz telesnega in dušnega delovanja, potem logičen sklep po formulah, ki smo se jih učili v sedmi šoli. Sklepal sem samo po razumu, navajal nisem nikake cerkvene avtorite v potrdilo svojega stavka! Kdor teh dokazov ne priznava, mora ali zanikati možnost spoznavanja, ali pa vsaj dvomiti o nji. Kdor možnost spoznavanja zanikava, ta ponižuje človeka v žival, kajti potem človek ni več „animal rationale“. Kdor pa o tem dvomi, ta je skeptik, in s takim ni mogoč nikak razgovor več, in tak tudi ničesar ugovarjati ne more; saj sam priznava, da ne ve, ali prav spoznava ali ne!

Sholastiško modroslovje daje gotovost, dočim so vsi drugi zistemi nedostatni.

1 Prim. Stöckl: Lehrbuch der Philosophie, II. 321. ssl.

2 Fell, S. J.: Die Unsterblichkeit, str. 54. sl.

Materijalizem si je izmislil vse mogoče stvari, da bi si razlagal razne pojave v človeškem življenju. Mesto da bi priznal človeku eno dušo, je dal vsakemu atomu v organizmu svojo dušo (atomska duša, Atomseele). Toda tudi ta razlaga duhov ni zadovoljila. Tedaj pa pride Du Bois Reymond, profesor prve visoke šole na Nemškem, mnogoleten ud akademije znanostij, matematik, fizik, fizijolog, prvak v raziskavanju, stoječ na vrhuncu moderne znanosti, na katerega so se ozirali vsi naravoslovci, in ta je odkritosrčno vskliknil: „Ignoramus, ignorabimus!“ Vidite, gospoda moja, tako materijalizem samega sebe ujeda, s svoje lastne zgradbe trga kamen za kamenom, da potem na njenih razvalinah na smrt zdelan kliče: „Ignoramus, ignorabimus!“ Da, „ignoramus!“ Zakaj pa ne daste, da bi prosto svetila luč vašega razuma? Zakaj jo zavijate v mrtvo, temno materijo? Kdor noče videti resnice, je tudi ne vidi! In kaj panteizem?! To je še-le pripraven sestav, da tira človeka v obup in pogubo! In enako drugi modroslovski, recte nemodroslovski, sestavi. Edino krščansko modroslovje daje človeku veljavo, katero je prejel od Boga po svoji naravi! Zato pa tudi trdno stoji in bo stalo, ker dokazuje resnico!

Breznačelnost v slovenskem dijaštvu.

J. Š.

Ako bi nam utegnil kdo očitati, da nimamo pravice soditi dijaštva, odgovorimo mu, da se moti, ker enak sme enakega po stanu soditi in ker stoji oni, ki ima načela, — naj si bodo dobra, prava, ali slaba, napačna, — nad onim, ki nima načel. Take pa mislimo osvetliti v tem članku.

Po dejstvih, kakršna se nudijo nam v presojo, moramo priti do izpoznanja, da je velika večina slovenskega dijaštva bistveno — breznačelna. Ne mislimo tukaj srednješolcev, ker njim ni šteti še tega toliko v zlo, marveč v mislih imamo le akademično dijaštvo. Trditev pa, da je breznačelno, ni nobena pohvala, da, po mojem mnenju je hujša obsodba, nego pa trditev, da ima strogo protikrščanska načela. Breznačelnost v sredi duševnih bojov fin da siécle je sicer tipičen znak modernega časa, a je zato vendarle najbolj zaničevanja vredna lastnost,

† L. Dressel S. J.: Der belebte und der unbelebte Stoff; Freiburg im Breisgau 1883. S. 195.

kar se tiče javnega in zasebnega življenja. Kakor je indiferentnost v veri hujša nego brezbožnost, tako je breznačelnost glede važnih, vsakega se tikojočih razmer najmanj vredna z razumom obdarjenega človeka.

Vseslovenski dijaški shod.

Shod leta 1898. v Ljubljani je bil posebno v tem oziru važen. Splošno se trdi, da se je ogromna večina zborovalcev (kar je res: 100:13) izrekla proti krščanstvu. Da, sklep je bil sprejet; a kako pa se je sklepalo, kaj si je večina mislila pri tem, ko je pritrčila predlogu, da se zavrže „krščanska podlaga“, — o tem se je sicer zasebno marsikaj govorilo, a javno se še ni razpravljalo o tem.

Potem ko je bil sklep storjen, ko se je objavila po časopisih odklonitev krščanskega temelja „Save“ in se javno razpravljalo o posameznostih zborovanja, je imel marsikdo priliko opaziti neko čudno izpremembo. Ako je akademik krščanskega mišljenja dejal proti onemu, ki je glasoval proti krščanstvu, n. pr. tako-le: „Pa ste res imenitno zmagali“, — mu je ta brž segel v besedo s skromnim protestom, češ saj jaz nisem glasoval! Seveda to ni bilo pri vseh, marveč pri mnogih; mnogi pa so rajši lepo molčali in so, kakor bi bil ta sklep le pri kroku po dvanajsti uri storjen, nadalje trdili, da so kristjani, „celo katoličani“. Nekateri pa so hiteli v listih „popravljeni“ ta ali oni izrek ali vzklik, „ki se je na- pačno umel“.

To je znamenje, da so se zborovalci, ki so glasovali proti predlogu, v večini dali terorizirati. Terorizem pa ima največji vpliv le na take ljudi, ki so slabi, brez samovoljne energije. Brez energije so pa ljudje, ki niso o stvari prepričani. Kdor je trdno prepričan o stvari, recimo krščanstvu in pojmi krščanstvo in polaga nanj vso važnost, ta bo imel tudi pogum to svoje prepričanje priznati.

Ako pa ne gledamo toliko na notranjost, marveč sodimo samo zunanost, moramo pa vsaj reči, da so brez načel. Bog ve, kako je z njih prepričanjem, nikakor ne moremo reči, da ga imajo; a načel nima večina zborovalcev vseslov. dijaškega shoda.

Prepričanje samo na sebi, tudi ako se ga konečno ima, še ni načelo. Načelo je v konkretno obliko stopivše prepričanje, ki se javi v delovanju človeka. Iz delovanja in življenja sodimo, če ima ta ali oni načelo. Ako ima prepričanje, pa ne ravna po njem, nima načela. Kdor ima pa načelo, ima tudi prepričanje, iz katerega ravno prvo izvira.

Vsa posamezna načela, ki se javljajo v delovanju človeka, tvorijo eno enotno načelo, po katerem izpoznamo človeka, in to eno najvišje načelo, iz katerega izvirajo kot konkretne norme v posameznih slučajih

delovanja — trenutna načela, ne more biti nikdar nevtralnno v verskem vprašanju. Vsako enotno načelo zavzema stališče napram veri, naj stoji tudi na verskem indiferentizmu, — s tem sa označi za nekrščansko.

Sklep tega je torej, da večina zborovalcev na dijaškem shodu, ki so zavrgli krščanstvo, ni imela svoje sodbe o krščanstvu ali, če jo je imela, ni imela načel.

To nam potrjujejo posamezni govori nekaterih. Iz večine teh govorov zveni oni strah, da bi ne stavil kdo nenadoma na govornika vprašanje: ali si prepričan katoličan? da ali ne? — Govori se o napredku, kulturi, „milem narodu“, znanosti, a tega se ne pove, kar bi bilo treba: odgovoriti na ono vprašanje s kratkim: da ali ne. Tega se boji večina našega dijaštva, ker je malosrčna, zato pa pravi, najbolje je, ako pustimo to. „Naj se drugi prekljajo, jaz se ne bom.“

Mnogim se celo zdi, kakor bi celoti izkazali milost, ako pridejo na zborovanje, kjer se stavijo taka vprašanja. Zato si štejejo v posebno čast in ponos, da lepo molčijo. „Ni vredno, da bi človek govoril“. Kako neodkriti pa so, se pokaže, ko se dobijo v gostilni s tem ali onim in mu ogorčeni razkladajo, kako je kdo napačno govoril, nobena izmed obeh strank nima prav, ta je neumno govoril, dasi je mojege mišljenja itd. Mnogo se da povedati v varnem kotiču pri pivu med znanci.

Mnogo takih zborovanj bi še bilo treba, da bi se naše dijaštvo dvignilo iz močvirja breznačelnosti v samosvoje mišljenje, v načelnost, da bi zavzelo konkretno stališče nasproti najvažnejšim vprašanjem.

Slovenija in Danica.

Stara stvar je, da naše srednje šole ne vzgajajo mož, ki bi imeli trdna načela. Treba je vnanjih, izvenšolskih vplivov, da se načela izcimijo: ali prava ali slaba. Naš dijak mora že na srednji šoli prestati veliko duševnih bojov. Politični listi, katere že navadno vsakdo čita, mu delajo preglavico. Komu naj veruje? Kam naj pritegne? Če temu, se onim zameri, in teh je veliko, če onemu, se mu zdi, da bi ne bilo popolnoma prav. In brihtna glava, ali pa inštinkt sam že, napravi praktičen sklep: nikamor, ne sem, ne tja, najboljše je v sredi. In to praktično stališče se označi v paroli, ki je navadna med gimnazijci in še abiturijenti: treba slišati oba zvona — in potem soditi (poslednji del lahko izostane in navadno izostane).

Ta parola bi bila prava, ko bi imeli dijaki na srednjih šolah toliko moči, da bi mogli objektivno soditi; a tega ne morejo storiti. Stopijo činitelji v delo, ki kmalu spodjedô tla temu stališču in navadno padejo ti kritiki v nam nasprotno naročje.

To stališče pa se sčasoma tudi utrdi, ako so ljudje mehkega značaja. Ko stopi abiturijent na Dunaj, pravi navadno: nad strankami stojim. To je bistveno ista parola, kakor prva, le da je razvita že v konkretno stališče.

Nad strankami stojim! Lepa beseda za mladega moža, ako se prav razume. Res ni pravo za dijaka, ako se postavi že v dobi razvitka v to ali ono politično stranko. Politika je zadnje za moža, s katero se naj peča, ko je že zrel. Dijak mora gledati vse človeško kritično, ker se uči. Kar mu pa ugaja, kar izpozna za pravo, k temu pa naj zavzame simpatično stališče, kar se mu zdi napačno, to naj reče, da je napačno! Gotovo pa je, da ne more nihče prav kritikovati brez načela. Načelo mora tudi dijak že imeti, z drugimi besedami: zavzemati mora proti krščanstvu pozitivno ali negativno stališče. Krščanstvo in protikrščanstvo sta ostra noža, z enim izmed obeh moramo konečno vse prerezati.

Načelo je treba imeti tudi dijaku, ako hoče „stati nad strankami.“ Vendar to geslo „nad strankami“ dobi še konkretnejšo obliko, ko vprašaš takega: kam vstopi ali v Slovenijo, ali v Danico. On pravi: nikamer.

Torej „nad strankami stati“ se pravi vulgerno med dijaštvom biti niti Slovenijan niti Daničar. Hočem pa dokazati, da je tak nadstrankar — divjak — breznačelen.

Vsak dijak ve, da zastopata de facto Slovenija in Danica — ne dveh političnih strank — marveč dvoje svetovnih naziranj: protikrščansko in krščansko. To je bilo sicer še mogoče tajiti pred letom 1898., ko se je sklenilo zavreči krščanski temelj novemu društvu Savi, ob enem se pa proglasila Slovenija za edino zastopnico dijaštva na Dunaju. To drugo je v notranji zvezi s prvim, tako da je smisel ta: zborovalci, ki smo pokazali svoje nazore o krščanstvu, proglasimo Slovenijo za svoje društvo — saj za nasprotno krščanske akademike ne morejo tega storiti. Od tedaj torej ni možno tega tajiti. In v resnici se kaže to vedno praktično, kdor opazuje obe društvi v delovanju, v raznih izjavah itd., bo prišel do istega izpoznanja.

Krščanstvo ni stranka; kdor to trdi ne misli krščansko.

Vzemimo sedaj abiturijenta. Ako zavzema svoje stališče proti krščanstvu, ako ima načelo, bodisi krščansko, bodisi protikrščansko, se bo gotovo odločil za eno ali drugo društvo. Ali za krščansko Danico, ali za protikrščansko Slovenijo! Tretjega ni, ako se ima načelo. Ker načelo je v bistvu le dvojno, ali krščansko ali nekrščansko.

Ako pa izpozna Danico za pravo, za društvo, ki ima bistveno isto načelo, kakor on — tedaj ga bo to načelo gnalo do konkretnega dejanja

— do vstopa v društvo. Ker načelo je le tedaj praktične vrednosti, ako se konkretno pokaže. Ako ne vstopi, podleže zunanjim vplivom, ki ne morejo izvirati iz načela, marveč iz strahu pred svetom.

Navadno si taki akademiki mislijo jako praktično to naše življenje. Dobro vedo, da store velik in odločiven korak, ako se pridružijo enemu borečemu se krdelu: odreči se morajo splošni priljubljenosti, dostop jim ni več prost v vse kroge. Vsled breznačelnosti se jim zdi to nevtralnno življenje najboljšje. Danes gredo med krščansko misleče, jutri med nasprotnike. Povsod se jih vsprejme prijazno, več ali manj, kakor so ljudje. Čestitajo si lahko, da imajo prijateljske zveze tu in tam. A taki ljudje so radi tega, ako nimajo posebnega važnega zadržka ali vzroka za to svoje zadržanje, ne častivredni, marveč vredni graje in prezira. Brez načel so! Bivanje v dolini jim je radi varnosti in prijetnosti ljubše nego na vrhovih, kjer si stojita svoražni vojski nasproti. Zavarovani so od vseh strani, viharji brijejo le po vrhoh, strele vdarjajo le ob vrhove.

Vendar ti dijaki še niso edini, ki so brez načel. Ne smemo si še misliti, da ima vsakdo načelo, ako vstopi v akademično društvo. Oni, ki vstopijo vsled zunanjega pritiska, ne sami od sebe, ne delajo načelno. In tak zunanji pritisk je najnavadnejši in najmočnejši: pritisk večine ali terorizem. In kje je večina? Z žalostjo priznamo: na strani naših nasprotnikov. Slovenija je navadno štela in še šteje od 60 do 80 ali še več članov, dočim smo mi bili in smo še precej zadej. Vsled pritiska števila in vsled agitacije se tak revež brez načel ne more dolgo upirati. Da, breznačelnost ga tira pomnožiti to število za eno.

Zlasti pa se mu izpodbije zadnja opora, ko trdi agitator: v Sloveniji so vsake vrste ljudje, celo klerikalci so v nji. Možu ni treba potem niti breznačelnosti žrtvovati, samo vstopnino in vpisnino, zato pa dobi časnike na razpolago! Čim večje je število članov Slovenije, in čim več je breznačelnežev mej dijaštvom, tem bolj rase to število.

Iz tega pa je tudi konsekvntno sklepati, da je v Sloveniji masa breznačelnežev. O tem pričajo tudi trditve, da je v Sloveniji tudi nekaj „klerikalcev“. Ali je to le zabavljica, s katero se pitajo Slovenijani v prepirih mej seboj, ali pa je v resnici nekaj mož, ki se nazivajo kristjane in zabavljajo čez „Narod“, tega ne vem; — sklepati pa moram, da so taki nesrečni ljudje ondi. Oni Slovenijani, ki imajo načela in sicer proti-krščanska-liberalna načela, imajo navadno vodstvo „Slovenije“ v rokah; kajti, kdor ima načelo, je vedno in povsod mnogo višji, važnejši nego breznačelnež. Seveda so ti voditelji, ki dajejo smer Sloveniji, previdni nasproti tem breznačelnežem in povdarijo svoje nasprotstvo do katoličanstva le včasih, vedno pa ob važnih prilikah, ko morejo pritisniti s

svojimi izjavami Sloveniji liberalni pečat.¹ Ti člani tvorijo Slovenijo, vsi drugi, in če jih je štirideset, so zgolj število, brez pomena. Od časa do časa se dvigne to število, ako se v Sloveniji le preveč načelno postopa, in protestuje, da bi imela Slovenija kako načelo. Seveda so liberalci moralno močnejši vsled načel in včasih tudi število nič ne izda.

Tako je bilo prejšnji letni tečaj. Iz Slovenije je izstopilo trideset članov. Poslali so izjavo v slovenski dnevnik breznačelnosti, v „Edinost“, v kateri trdijo podpisani, da izstopijo vsled žaljenja in vsled tega, ker se ne izpolnuje sklep vseslovenskega dijaškega shoda. Tu tiči zajec. Ta tridesetorica je glasovala namreč na omenjenem shodu za „edino zastopnico Slovenijo“, ob enem pa proti našemu predlogu o krščanski podlagi „Save“. To vse v eni sapi. S tem so dali Sloveniji odločno protikrščanski pečat, ker za nas niso tega sklenili, ki smo bili nasprotni. Slovenija naj bo zastopnica liberalizma in sicer naj bo edina, z drugimi besedami: z Danico s površja, obstojaj le Slovenija, ki je zastopnica liberalizma.

Tako umevamo mi oni sklep in imamo doslednost za seboj!

Ta tridesetorica pa ne tako. — Slovenije merodajni člani so torej začeli dosledno čedalje krepkejše to resolucijo izvajati v društvu. Značaj društva se je ostril, odbor je bil radikalno-liberalen in skušal to idejo realizirati. In glejte, trideset mož vstane, protestuje proti temu, da bi bila Slovenija liberalna, da se ne ohrani (?) breznačelnost starke Slovenije, — in izstopi, ker se temu ne ugodí. Ob enem pa trdi, da se „ne izvaja sklep vseslovenskega dijaškega shoda“. To je krasna doslednost in močatost! Zakaj pa so glasovali proti krščanstvu? Ali ne sklepa vsak normalen človek, da so radi tega protikrščanski? In kot takim ne ugaja zopet protikrščansko lice stare Slovenije? Kje je tu doslednost?

Je doslednost, namreč breznačelna doslednost. Tam so se pustili terorizirati² in na Dunaju je odnehal terorizem, — oni so brez načel! Nimajo miru, dokler ne stojijo v breznačelnem močvirju. Ej, vrhovi so nevarni; tam švigajo strele in vetrovi tulijo, v dolinci je pa prijetno, toplo, mirno in se prav lepo da gledati na vrhé, kako se bojuje ondi.

A čas gre preko breznačelnežev. Čedalje bolj se dvigajo iz megle brezbarvene breznačelnosti osebe in društva, ki imajo barvo, načelo. Osebe

¹ N. pr. na vseslovenskem dijaškem shodu so to storili in pritisnili neuttajljivo znamenje na čelo Slovenije.

² Ako so pa glasovali iz sovraštva do Danice, potem so pa še dvakrat breznačelni. Naj poskušajo se izmazati tako ali tako, naj stoje še tako visoko na subjektivnem kritičnem stolu, naj prezirajo ali pa sovražijo krščansko misleče, — naj polagajo še toliko važnost na svojo osebo — taki breznačelneži so vedno zadnji, ko ima besedo logika in močatost in se ob taki priliki redno blamirajo.

in društva stopajo na vrhé načel, kjer se bo izvojevala zmaga načela. In taki vodeni filozofi, ki reko na dvojje strogo si nasprotujoči vprašanji obakrat: da! ostajajo zadej. Seveda imajo prednost, da si delajo dov-tipe iz obeh strank, iz mož obeh prepričanj, ki gredo z idejami v boj; njim je vse smešno in brez potrebe.

Tako bo tudi ta voda v Sloveniji se počasi izcedila. In že prej in poslej imajo, kakor rečeno, krmilo Slovenije v rokah protikrščanski liberalci in zato trdimo: Slovenija je liberalna, ima protikrščansko tendenco. —

Kaki reveži so v krempljih načelnih, doslednih mož ti breznačelnéži, nam kaže dogodek v Sloveniji ob zadnjih ljubljanskih mestnih volitvah. Slovenijani so poslali v „Slov. Narod“ brzojavki, v katerih čestitajo liberalcem-socialnim demokratom, da so zmagali krščansko stranko. „Klerikalizem mora v prah!“ In kdo je zopet podpisan? Marsikdo izmed one tridesetorice, ki so protestirali proti liberalizmu „Slovenije“. Kje je tu količkaj moštva?

Seveda se ni bati, da bi ne vstopili ti nazaj. Treba je biti liberalcem le malo zvitim, pa jih imajo. Saj so pripravljeni vstopiti, ako se jim da zadoščenje. In ko bodo zopet v Sloveniji, bodo kakor preje, nič misleč, zrl podobo častnih članov društva: Aškerc in Hribarja. Nič si ne bodo mislili pri tem, saj Aškerc in Hribar sta krščanska moža, prvi je celo duhoven! In kaj je častni član društva?

Ali ne vpooseblja on idejo in tendenco društva? Ali se se ne izpozna po častnih članih značaj društva? In ta tridesetorica bo gledala ti sliki svojih častnih članov brez izpodtikljeja, — saj nimajo načel! Nedoslednost je njih načelo.

Tako smo dokazali po našem mnenju, da ima Slovenija kopo breznačelnih članov, ki tvorijo golo število liberalnega društva.

Vtrujmo svoje krščansko načelo!

Konečno pa se ozrimo tudi sami nase. Premislimo: ali imamo mi, ki se nazivamo krščanske dijake, krščansko načelo? Ako kritikujemo druge, naj tudi sami sebe!

Kolikor smo dosedaj govorili o načelu in breznačelnih dijakih, smo seveda kritikovali njih življenje in delovanje v kolikor je družabno, torej javno.

To smemo storiti, delovanje družabno, javno sme vsakdo kriti-kovati, ker je član družbe in ga posredno ali neposredno zadeva. Govoril pa nisem o zasebnem življenju, kar je vsakega zasebna stvar, ali živi načelno ali breznačelno.

Ako se vprašamo, ali imamo mi, ki javno priznavamo krščanstvo, načelo, — odgovoriti si moramo s tega stališča: da, imamo načelo.

Drugače pa stoji odgovor, ako se postavimo na zasebno stališče. Tu imamo pa sledeče premisliti.

Človek izpozna gotove resnice in potem si reče, da je prepričan o njih. Izpozna li-katoliško cerkev za pravo, njene dogme za resnične, tedaj je prepričan o resničnosti sv. katoliške vere. In ako se to izpoznanje nanaša na prva vprašanja človeka, na bitje večnega Boga, na cilj življenja, na posmrtnost, tedaj nazivamo to izpoznanje enostavno prepričanje ali nozore o življenju, naj bode v pozitivnem ali negativnem smislu.

Ko pa ima človek nazore o življenju ali prepričanje, skuša, ker je obdarjen z razumom in prosto voljo, svoje življenje uravnati po njem — ali pozitivno ali negativno. In ako se zлага skoz in skoz njegovo delovanje, javno in zasebno, z njegovimi nazori in prepričanjem, tedaj ima človek načelo in sicer popolno, trdno, dosledno načelo. On je s tem cel mož, teorija in praksa padeta skupaj, nedoslednosti ni v njem, noben čin in naj si bo še tako majhen, neznamen, ni izgubljen, marveč ima vrednostni pečat načela.

Jasno pa nam je po tem, da v tem smislu nima noben človek popolnega načela, ker ni popolen, ali v pozitivnem ali negativnem smislu. Prepričanje ima marsikdo, ta o resničnosti Boga, njegovi sv. cerkvi, drugi o nebitju Boga, o absolutnosti človeka, a ne ravna vedno in v vsakem činu po tem prepričanju.

Vzrok je trojno znano zlo, ki tlači človeka. Boj imamo, ker smo v grehu spočeti, boj mej prepričanjem našim krščanskim in mej svojim mesom. Nasprotno pa ni noben prepričan ateist dosleden v delovanju, ker je anima humana naturaliter christiana, ker se ne pogrezne nihče tako globoko, da bi ne ostalo nekaj dobrega v njem.

Mi nismo svetniki in težko, da bi kdaj bili. Prepričanje imamo krščansko, dasi ga nam hoče ta ali oni naš nasprotnik vzeti, češ hinavci so! Javno kažemo to prepričanje, ne bojimo se zaničevanja in boja. V tem imamo načelo. A kako je z zasebnim življenjem?

Tudi tu moramo svoje prepričanje pokazati in ga izpremeniti v načelo.

Večkrat smo že govorili o naši Danici. Povdarjali smo, da ni samo za to, da bi gojila družabnost med krščanskim dijaštvom, marveč tudi v to, da poleg drugih velikih nalog izpolnuje to, da se krščanstvo kaže tudi v zasebnem življenju posameznih članov. Ne pojmujejo namreč krščanskega akademičnega društva tako kakor liberalci: da objema

društvo le del osebnosti člana, le ono delovanje, ki se nanaša na društvene notranje in vnanje razmere, marveč mi umevamo društvo v srednjeveškem krščanskem smislu, da objema celo osebnost člana, da je on društvu v javnem in zasebnem delovanju odgovoren.

Da, člani Danice ne morejo delati zasebno proti načelu društva, v kolikor se da to delovanje slediti. Naloga društva je navajati člane tudi v zasebnem življenju hoditi pot krščanskega prepričanja.

Seveda smo vsi grešniki in kot taki ne moremo trditi, da imamo v zasebnem življenju načelo. Ako pa se skušamo otresti tudi v zasebnosti vsega protikrščanskega, delujemo v smislu Danice in si delamo načelo.

Smisel tega bi bil torej sledeči: načelo imamo v javnem delovanju, v zasebnem pa ga skušajmo, ako ga še nimamo trdnega, trajnega, — vtrditi, s tem, da nastopamo v boju s trojnim zlom pot krščanskega prepričanja.

Naj se mi odpusti, da sem prišel tudi na zasebnost. Storil sem to radi tega, ker se po krščanskem pojmovanju javno in zasebno delovanje in življenje ne razlikuje v drugem, kakor v zunanji obliki. Oboje je enotno, izvirajoče iz iste osebe in se kritikuje z istim merilom. K temu se pa pridruži še drug vzrok. Naši nasprotniki nam sledijo korak za korakom, in jim je posebno pri srcu naša zasebnost.

To je dobro za nas, ker nam pomagajo hoditi po pravi poti. Vendar oni ne poznajo tu nobenega razločka: ako se pregrešiš privatno, trdijo javno, da nimaš prepričanja, da si hinavec. Torej varujmo si načelo tudi v zasebnem življenju in bližajmo se idealu, ki je: imeti popolno načelo v vsem življenju, ker ta ideal je možatost, doslednost, v krščanskem našem prepričanju, harmonija mej teorijo in prakso.

Konečno pa želimo, da bi vsi, ki imajo krščansko prepričanje, skušali ga tudi v javnem življenju izpremeniti v načelo, ki da šele zlato vrednost prepričanju. Naj premišlujejo pomen krščanskega načela za družbo in za posamezno osebo. Naj izpoznavajo našo milo Danico, da se staja njih ledena mrznja do nje, naj jo gledajo in sodijo tudi kot osebnost, ki stoji v sredi divjega življenja in zastopa krščansko idejo, ne samo kot vsoto vseh članov, ki so ljudje. Ako jo bodo kot tako gledali, mora najti usmiljenje in sočutje v srcih, ki so krščanska, saj ona nima madeža, ona je idealna, čista kakor devica. Mi člani izginemo prej ali slej iz nje, ako nas mrzite, ona bo ostala. Pridite, ki imate gorko krščansko prepričanje, stvorite si načelo, naredite važni korak, ne glejte na nas, nas lahko mrzite, Danice pa nikar ne sovražite, ona je nedolžna!

Zapomnimo si pa vsi besede Božje: *Nec frigidus, nec calidus, sed tepidus*: ne mrzel, ne gorak, temuč mlačen! Zato te bom pljunil iz svojih ust.

Zapomnite si te besede zlasti vi, ki mrzite „fanatike katoliške,“ vi mladi možje brez ognja!

Doktor.

(Priobčil B. R.)

Rimljani so imenovali svoje učitelje „doctores“. V srednjem veku pa je ta beseda postala častni naslov učenjakov; sv. Tomaža Akvinčana so klicali „doctor angelicus“, Roger Bacona „doctor mirabilis“, cerkveni očetje so se nazivali „doctores ecclesiae“, svetovalci na cerkvenih konciljih „doctores concilii“. Doktorsko čast torej takrat še ni podeljevala nobena oblast, bila je le nekako pripoznanje velikih duševnih zmožnosti tedanjim učenim možem od strani njihovih sovrstnikov.

L. 1130 je vseučilišče v Bolonji na Laškem prvič imenovalo doktorje (*doctores legum*). Nekaj let pozneje so dobila vseučilišča od papeža pravico imenovati „doctores canonum et decretalium“, kar se je sčasoma spremenilo v „doctores utriusque iuris“ in približno sto let po prvem imenovanju v Bolonji je pričelo pariško vseučilišče deliti doktorsko čast iz medicinskih, naravoslovskih in filozofskih ved. S to častjo so bile zvezane posebne stanovske predprave; doktorji so bili vitezom enakovredni. S predpravicami vitezov so se poizgubile tudi pravice doktorjev, od katerih so ostali samo drobeci n. pr. volilna pravica v javne zastope. Dasi so še dandanes, kakor nekdanj, samo vseučilišča upravičena deliti ta častni naslov, vendar predpisujejo državne oblasti vsakemu, kdor ga hoče doseči, stroge izpite (*rigoroze*). Ker je vsled teh izpitov postal doktorski naslov merilo za višino izobrazbe, zahtevajo doktorat za nekatere poklice n. pr. za vseučiliško učiteljevanje, za izvrševanje zdravniških in odvetniških poslov i. dr. Tako so se spremenile pravice v dolžnosti.

Oglejmo si predpise, ki veljajo v Avstriji za dosego doktorata na posameznih fakultetah.

I. Teologična fakulteta. Kandidat za doktorsko čast mora najprej dokazati, da je bil kot reden slušatelj vpisan na teologični fakulteti tuzemskih vseučilišč ali v bogoslovnici vladikovin ter tam končal

svoje teološke nauke, katere je pričel z zrelostnim spričevalom v roki. Nato mora napraviti štiri rigoroze, ki obsegajo sledečo snov:

1. Biblične vede starega in novega zakona (introdukcija z višjo eksegezo ter orijentalški jeziki: hebrejski, asirski, kaldejski, arabski).
2. Splošno in špeciálno dogmatiko.
3. Cerkveno zgodovino in cerkveno pravo.
4. Moralko in pastoralko.

Red v rigorozih je poljuben in si ga vsakdo sam izbira. Po vsakem rigorozu morajo poteči vsaj trije meseci, da se lahko dela sledeči; vendar sme posebno dobrim dijakom dekan ta rok skrajšati. Vsi štirje se morajo napraviti na istem vseučilišču, le duhovniki iz zavoda sv. Avguščina na Dunaju jih smejo delati na različnih vseučiliščih. Po končanih izpitih mora kandidat vložiti še večjo razpravo (disertacijo) o predmetu, katerega določi dekan. Ko jo odobré, še slovesno moli pred pristojnim škofom tridentinsko-vatikansko vero — in pogoji so spolnjeni, da se mu izroči diploma in se s tem imenuje (promovira) doktorjem.

II. Juridična fakulteta. Pravico do doktorata te fakultete ima vsak reden slušatelj, ki dokaže da je napravil od treh državnih skušenj vsaj prvi dve. Vendar mora napraviti povrh tega še tri rigoroze, ki so precej slični imenovanim skušnjam. Obsegajo pa sledečo snov:

1. Rimsko, kanonično in nemško pravo.
2. Avstrijsko civilno pravo, trgovinsko in menično pravo, avstrijsko civilno pravo, avstrijsko kazensko pravo s kazenskim postopanjem vred.
3. Splošno in avstrijsko državno pravo, mejnarodno pravo in politično gospodarstvo (narodno gospodarstvo in finančne vede).

Dopuščeno je delati rigoroze v poljubnem redu. Določbe pravijo nadalje, da sme kandidat le takrat prej ko čez tri mesece delati sledeči rigoroz, kadar so izpraševalci enoglasno potrdili vspeh predidočega.

III. Medicinska fakulteta.¹ Potrebni so trije rigorози.

1. Za prvi rigoroz mora kandidat dokazati, da je z dobrim vspehom dovršil gimnazijske nauke in da je na enem izmed avstrijskih vseučilišč dve leti redno obiskoval medicinska predavanja ter se vsaj dve polletji vadil v raztelesenju. Snov obsega sledeče predmete: a) Splošno biologijo, b) fiziko, c) kemijo, d) anatomijo, e) fizijologijo, f) histologijo. Iz predmetov a) in b) se izprašuje samo teoretično, pri ostalih mora kandidat tudi praktično pokazati, kaj da zna.

2. Pravico delati drugi rigoroz ima, kdor predloži te-le listine: Spričevalo z dobrim vspehom dovršenege prvega rigorozaa; potrdilo, da

¹ Te določbe zadobe še-le veljavo za dijake, ki pridejo leta 1900/1901 na vseučilišče.

je po prvem rigorozu vsaj še tri leta obiskaval predavanja na interni in kirurški kliniki, (kjer se predava o vzrokih, spoznanju in zdravljenju boleznij s praktičnimi vzgledi na bolnikih), da je tudi poslušal predavanja na kliniki za ženske bolezni in porodništvo ter na kliniki za očesne bolezni; potrdilo, da se je v teh predmetih tudi praktično izobraževal v bolnici pod nadzorstvom profesorjev, ter nadalje, da se je vdeleževal kurzov za nosne, ušesne in zobne bolezni in kurza za cepljenje. Predmeti so sledeči: *a)* anatomija ali fizijologija, *b)* patološka anatomija in histologija, *c)* splošna in eksperimentalna patologija, *d)* farmakologija (zdraviloslovje), *e)* higijena. — Samo skušnja iz tretjega predmeta, *f)* se dela tudi praktično, vse druge le teoretično.²

3. Brž po drugem se lahko dela tretji rigoroz, ki obsega to-le snov: *a)* interno medicino, *b)* kirurgijo, *c)* porodništvo in ginajkologijo, *d)* zdravljenje dušnih ter očesnih, otroških in kožnih boleznij, *e)* sodno medicino. Razen iz zadnjega se dela iz vseh predmetov teoretično in praktično skušnjo.

IV. Filozofična fakulteta. Doktorat na ti fakulteti lahko dela vsak, kdor dokaže, da je kot reden slušatelj poslušal skozi štiri leta filozofična predavanja na kakem avstrijskem ali pa tudi inozemskem vseučilišču. Vendar smejo doktorat delati kandidatje, ki ne morejo tega dokazati, ako jim to dovoli naučni minister, kateri se ozira pri svojem odloku na višino izobrazbe prosilca. Na ta način dosežejo doktorsko čast tudi slušatelji drugih visokih šol n. pr. tehnike, višje zemljedelske šole i. dr.

Kakor določa ministerski ukaz, mora kandidat poleg dveh rigorozov predložiti tudi disertacijo, ki naj pokaže, ali in v koliki meri da je sposoben za znanstveno delovanje. Disertacija, pisana ali tiskana, naj znanstveno obdela poljuben predmet iz snovi, ki se predava na filozofični fakulteti. Dva profesorja jo pregledata in potem na pristojnem mestu poročata o njeni kakovosti.

1. Prvi rigoroz, ki traja dve uri, obsega dva predmeta tako, da je eden glavni in drugi stranski, zadnji naj bo poznejšemu doktorju le v pripomoček za znanstvena raziskavanja. Predmeti se dele v dva oddelka: V prvi spadajo zgodovina, zemljepisje, klasična filologija, germanistika, slavistika, romanistika. V drugi matematika, fizika, kemija, zoologija,

¹ Le v toliko, da se profesor prepriča, da kandidat še ni vsega od prvega rigorozu pozabil.

² Listi so pripovedovali, da izgubi spričevalo prvega rigorozu svojo veljavo, ako kandidat po preteku 6 let od prvega rigorozu sem ne dela drugega. S tem bi bilo poskrbljeno, da bi izginile takozvane „stare bajte“, ki štadirajo po 10 ali še več let medicino. Toda vest ni bila resnična. Strah imenovanih akademičnih starčkov je bil prazen.

botanika, mineralogija in tudi zemljepisje. Ako si izbere kandidat glavni predmet prvega oddelka, mora tudi stranski predmet spadati v prvi oddelek; slično je pri drugem oddelku.

2. Pri drugem, eno uro trajajočem rigorozu se dela skušnjo iz filozofije, ki zadeva zlasti vprašanja s polja, katero si je kandidat izbral za svojo glavno stroko.

Red med rigorozoma je poljuben, istotako čas; delata se lahko skupno ali pa po daljšem presledku eden za drugim.

Rigorozi so morajo navadno vsi delati na istem vseučilišču. Le v izrednih slučajih dovoli naučni minister, potem ko je poprašal profesorski kolegij za mnenje, da sme kandidat drugega ali tretjega delati na drugi visoki šoli, kakor je napravil prvega. Vsak strogi izpit sme kandidat le dvakrat ponavljati; ako mu še tretjič izpodleti, je doktorska čast zanj za vselej izgubljena, ne more je več doseči. Tudi ne sme nositi doktorskega naslova, katerega mu podeli kako inozemsko vseučilišče. Ker so rigorozi javne skušnje, ima vsakdo iz občinstva dostop kot poslušalec; vendar lahko pri medicincih predsednik izpraševalne komisije omeji dostop le na zdravnike in medicince, če se mu to potrebno zdi. Po končanem izpitu se profesorji, ki so izpraševali, posvetujejo o vspuhu in določijo red: izvrstno, zadostno, nezadostno (na teologični fakulteti: eminenter, bene, insufficienter). Za slednji rigoroz mora kandidat vplačati na teol. fakulteti 2 K, na juridični 120 K, na medicinski zaporedoma za prvega 120 K, drugega 110 K in tretjega 160 K, na filozofski za prvega 80 K, drugega 40 K. Profesorji si ta denar mej seboj razdele.

Dasi je kandidat po prestanih rigorozih že eo ipso doktor, sme vendar še le potem nositi ta naslov, ko se mu izroči diploma in on s tem, da seže rektorju v roko, objubi, da bo „zvest cesarju in da ne bo nikdar znanosti zlorabljal.“¹ Diplommu izroči, ako zahteva tudi slovesno pred obilim občinstvom, eden izmed profesorjev vpricho rektorja in dekana njegove fakultete.

Promocijska taksa znaša na teol. in filozofični fakulteti 60 K, na juridični in medicinski 120 K.

To torej zahteva država, ako si hočeš z lastno močjo svojega duha priboriti moderno plemstvo. Pridi in vzemi!

¹ Na Tirolskem pred nekaj leti ni hotel kandidat, ki je imel vse rigoroze, tega objubiti. Senat mu zato ni vročil diplome; on se je pa pritožil na sodišče. To je ugodilo njegovi pritožbi ter pripoznalo, da imenovana objuba ni neobhodno potreben pogoj za dosego doktorata.

Srce hoče živeti!

Krilič.

Drostrana planjava, neskončna planjava. Nobenega drevesa, nobenega grička ne uzre obnemoglo oko; zastonj išče na obzorju sinjih vrhov, daljnih gora. — Jesenski vetrovi so zamorili vse življenje. Povsod strte bilke, uvele cvetke. — Kdo naj mi kaže pot po tej planjavi? Nikjer ne uzrem steze. Povsod le strte bilke, uvele cvetke.

Solnce!? Ali solnca ni. Kamorkoli se ozrem, vidim isto megleno ozračje.

Tam v daljavi se premika samotni popotnik. Vedno bolj se oddaljuje mojim očem. Nazadnje se vidi le še črna točka; pa tudi ta izgine za obzorjem, kakor da je pala v prepad.

Spet sem taval sam, brez vodnika, brez kompasa.

Strupeni, mrzli dihi so jeli občutljivejše dihali v moje srce. Vse skrivnostne žilice in nitke, ki vežejo možgane in srce, so zatrepetale in odmevale v nesoglasnih zvokih. In ti zvoki so srecu peli smrtno pesem, kakor neubrane strune obnemoglega klavirja.

Začel je naletavati sneg, snežinka za snežinko. Kar so se gostejše usule snežinke in mi v besnem plesu zaplesale pred očmi.

Pogled v daljavo mi je bil zaprt. Tedaj sem se ozrl v svoje srce in obstal sem ob jezeru.

Da, to jezerce mi je dobro znano. Saj sem se ob njem rodil, in kolikokrat sem ga želel objeti z vso svojo ljubeznijo, z vsem svojim bitjem!

Toda, kaj je to? Komaj spoznam drago mi jezerce.

Nekdaj je bilo obrobjeno z bujnim zelenjem. Jasen dan je odseval v njem in solnce se je smehljalo, ko je zrlo v njem svoje jasno lice. Dihnil je topli vetre, in skrivnostne sile, ki so počivale v jezerskih globinah, so se dvigale in kvišku zaganjale srebropene valčke.

Zdaj je pa to jezero obdano od subega grmičja in uvelih bilk, ki v strastnih utripih vztrepetavajo v hladnem vetru.

Površina je ledenomirna. Megleno ozračje odseva iz jezera. In one skrivnostne sile v jezerskih globinah so odrvenele. Ledena skorja se je začela razprezati po jezeru. Še malo, in nikoli več se ne bodo vzpenjali srebrni valčki proti nebu!

Pri tej misli sem vztrepetal. Mraz mi je pretresel vse kosti. Zbral sem svoje zadnje moči in zaklical:

„O angelj božji, ki si hodil pljuskat betzedsko vodo in ji dajal čudadelno moč, vzburkaj še moje srce in dihni vanje s svojim toplim dihom, da ga sovražne sile ne uklenejo v ledene spone!“

Toplota mi je zadihala v srcu. Plemenite srčne sile so oživele in plule proti površju. Srce se je lahko zazibalo in v srebrnih valčkih pošiljalo svoje vzdibe proti nebu.

Prišel je oni blaženi trenutek, ko vzburkani srčni valovi dobivajo čudadelno moč. Potopil sem svoje mrtvoudne duševne moči v valujoče srce, in oživele so.

V tem valovanju so zabrnele skrivnostne strune, in od možgan do srca so odmevali harmonični glasovi, ki so se objemali in družili v sladko melodijo jutranje molitve.

* * *

Zdramil sem se. Kaj pomenijo te slike, ki so mi ravnokar rojile po domišljiji? Ali je nejasen sen, ali meglen spomin iz preteklosti?

Kdo ve?

Zdramil sem se in se spomnil, da sem razmišljal o strupeni burji, ki brije v sedanjem meglenem ozračju. Nebrzdane sile razvnete domišljije so me zazibale v skrivnostni sen sredi neskončne planjave, ob čudnem jezeru.

O strupeni skepticizem, o megleni indiferentizem!

Zato je torej toliko strtih nad, uvelih bilk in ledenih src. In le še nižje strasti vtrepetavajo v strastnih utripih kakor travnate bilke ob začaranem jezeru. In popotnik za popotnikom izgine v prepadu . . . .

Zato torej toliko mladih starcev, toliko mrtvih src . . . .

Moje srce je pa zabrepenelo po življenju. Moje srce hoče živeti! Zato se bom še trdnejše kakor doslej usidral v varnem pristanu. Še skrbnejše bom čuval kompas, ki mi kaže, kje je sever, kje jug, kje moj vzhod, kje zahod . . .

Še zvestejše se bom oziral v mesto, ki je zidano na gori.

Še rajši bom bival v zeleni oazi, in ne bo me več gnalo v puščavo, kjer je popotniku goljufiva ‚fata morgana‘ edina tolažba in nada . . . .

In v meglenih dnevih se mi bo duh oziral v božje Solnce, ki mi kaže pot in resnico življenja.

Libanon . . .

Libanon, o Libanon, kako si zapuščen!
 Le skale in čeri se k nebu pno,
 a tvojih ceder, ceder davnih, svetih dnij
 išče mi zaman oko . . .
 Povej, kdo jih posekal je, o kdo!?! —

„Na Sijonu je ogenj vgašal, padala je noč . . .
 Tedaj prišel je k meni Jzrael:
 „Posodi ceder mi . . .!“ — in jih posekal je . . .
 Vso noč se je v njih ognju grel,
 a kar ostalo je, umetno je vpodobil,
 izrezal, — in ko dan nad goro je vzžarel,
 je pal pred delo svojih rok:
 „Odslej je to moj Bog . . .“

Vinko Vinič.

Božična noč.

J. Sr.

Korporal vom Tag! — To službo imam danes. Privezan sem torej današnji dan na naš oddelek v vojašnici. Vsi tovariši so odšli ven; prosti so. Božični večer se pač vsak rad hoče malo poveseliti. — Sam sem. V sobi ni nobenega razen tovariša mi v službi. Toda ta spi. Kruto je mraz. Naša soba je velika, toda tista dva kg premoga, ki sta ji odmenjena v kurjavo, sta že davno požgana, in velika železna peč je mrzla. Hudo me zebe navzlic komisnemu plašču, v katerega sem se zavil. In kaj bi me tudi ne zeblo: večerja, obstoječa iz malo komisnega kruha, pač ne mora oživiti in ogreti premrlih udov! —

Kako tiho je vse okrog mene! Le zunaj na cesti zazveni v določenih odmorih šum električnega tramvaja, ki drdra sedaj iz Uj-Pešte v mesto, sedaj iz mesta v Uj-Pešto. Drugače vse mirno. Padajoči sneg zunaj ne dela nobenega šuma.

Kdo bi si bil mislil, da preživim kedaj jaz v takih razmerah božični večer: vojak; sam; gladen; na pol zaprt; v Budimpešti tako daleč od domače vasi; med tovariši, ki znajo tako malo pojmiti to noč!

Drugačni so od mene; in ne brigajo se zá-me. Toda to me ne moti; saj se briga drugo bitje zá-me, bitje meni nad vsa druga bitja drago in ljubo. To bitje je mila moja mamica!

Bilo je danes zvečer po „Befehl“-u. Željno je vsak pričakoval novic od doma. Tudi jaz sem jih. In dobil sem pismo od matere; zajedno tudi poštno nakaznico na dva gl., tudi od nje.

Moj Bog, kako me je njeno priprosto pismo pretreslo!

„... Prosim te, sprejmi z radovoljnim srcem to malenkost. Dolgo sem hranila, a malo je. Pa to sem storila le iz ljubezni do Tebe, tako, da od tih družih za to nobeden nič ne ve....“

Ostani z Bogom!“

Preblaga mamica! Novčič za novčičem si torej devala na stran, ne da bi kedo vedel za to! In štedila si in s časom si prištedila dva goldinarja: in ta dva goldinarja si poslala meni, da bi mene iznenadila na božični večer. Zlata mati! Kedo ve, koliko časa si si odtrgavala od ust morebiti najpotrebnejše, da bi meni pomogla! Kedo ve, kedo ve, koliko nočnih ur si prečula, kolikokrat si — stradala, da bi mene razveselila!

Polnoč je proč. Slovesna služba božja se opravlja sedaj daleč tam doli, kjer sem jaz doma.

Cerkev je polna pobožnega ljudstva. In med tem ljudstvom vidim tam na levi strani priprosto oblečeno, suhljato, drobno, malo postavico. Kleči in moli in svoji veli, koščeni roki ima sklenjeni na prsih. Moja mati je to. O da, znam ji čitati v srce: Kako iskreno prosi malega Jezusa-vsemogočnega Boga, da bi mene obvaroval vsega hudega — —

Le ná-me misli, le mene priproča Njemu. Kakor da bi sama ne imela nobenih potreb! — Ona kleči, ona moli, ona strada — zá-me — — —

„Tagcharge!“ zatuli breščec glas. Zakaj baš sedaj, ko sem bil tako lepo pri polnočnici doma?

Skočim, tečem na hodnik; „on“ me hoče. Komaj da stoji na nogah; obraz mu je zabuhel, sveti se mu; oči so mu motne, izbuljene; čelo njegovo skoraj potno; alkohol mu diše iz ust. Javim se mu. S hripavim, zaletujočim se glasom me vpraša, če je na oddelku vse v redu. „Vse v redu!“ Dalje ne sili v me. Samo vžigalic želi še od mene. Dam mu jih; opotekaje se zgine v svojo sobo; in ne da bi prižgal luč, vrže sabljo od sebe, zvrne se na posteljo in prične — smrčati.

Vrnem se zopet v sobo. Mirno spi moj tovariš na postelji. Ena ura po polnoči je sicer že proč. Lahko bi ga zbudil, da bi on bdel dalje; toda naj spi, saj jaz bi tako ne mogel zaspati.

In zopet vzamem pismo materino iz žepa in nakaznico. Te črke! Kdo more pojmiti črke, katere je stvarjala najnesebičnejša materina ljubezen — pri luči po noči, ko so vsi drugi že spali? Oči so ji lezle skupaj; komaj se je držala po konci; a pisala je vendar in mislila name in se pri tem tako prisrčno, take sladko veselila, da more poslati meni dva goldinarja, katera si je bila — pristradala — —

Tovariši pričenjajo dohajati. Javljajo se pri meni; zapisujem čas njih dohoda. Kako čudno izgledajo mnogi izmed njih!

Božična noč!

Zbudim svojega tovariša, a ležem spat. In zaspal sem v mislih na mamico, ki kleči in moli pred novorojenim Bogom, na mamico, ki strada — —

* * *

Zopet je božična noč. Toda sedaj sem prost, civilna obleka me odeva. Vseučilišče je pač vse kaj drugega kakor vojašnica! Moje misli pa so zopet tam dolí na jugu, kjer biva moja rodna mati, a kjer je tudi moja druga mati doma. Hudo se tej materi godi. Saj vstajajo ljudje, in ti ljudje so njeni rodni sinovi, ki ji tržejo obleko raz telo, ki hočejo vničiti njeno čast, ki ji hočejo prilisniti na neomadeževano čelo sramotilen pečat propalosti.

Vsi poznamo to mater; ta naša mati je naša Slovenija. A nje krasna obleka je vera katoliška. Sinove si je vzgojila. Ah, sinove tudi, ki so postali nje izdajice. Polni sovraštva in nasilja so; in v tem sovraštvu in nasilju teptajo svojo mater; triumfujejo, ako morejo pljuvati na njeno prekrasno obleko; ako morejo to obleko grditi in mazati, če tudi na najpodlejši način! Ona se brani, kolikor se le more. Ima, da, ima zvestih sinov, ki se ji žrtvujejo popolnoma; ki so pripravljeni, njeno prekrasno obleko braniti s svojim lastnim življenjem. Toda kako primeroma malo je takih sinov! Ona jih potrebuje več! Naša mati, naša Slovenija — strada! Strada po novih čilih močeh.

Željno in s hrepenenjem se ozira na druge svoje sinove, da bi ji pritekli skoro na pomoč. Kajti ona ve, da ji ne bo več obstati, ako bo vničena njena čast, ako ji raztržejo prelepo obleko . . . saj bi se v tem slučaju pogreznila v sramoto, iz katere bi ji ne bilo več rešitve.

Z vso materinsko ljubeznijo je skrbela in skrbi za svoje sinove, tudi za one, ki jo sedaj bijejo po neomadeževanem licu. Komaj so zagledali luč sveta, že jih je odela v snežno-belo obleko nedolžnosti. In

odela jih je tudi v prelepo obleko, ktera diči i njeno telo, v obleko katoliške vere. Toda niso se hoteli zmeniti za njene opomine in za njene nauke. In tako se je zgodilo, da so to obleko zgubili ali celo strgali raz sebe ter jo vrgli proč — —. Sedaj pa tavajo brez srama okoli, in plemenitejšim čustvom ni prostora v njih srcih; da, celo čut hvaležnosti do najmilejšega bitja — do lastne rodne matere, celo ta čut jim je pošel. Brezobzirno jo zmirjajo; suvajo njo, ki se ne more braniti in pehajo jo proti sramotnemu grobu — propalosti. —

Ona pa kliče na pomoč. Ozira se okoli v prepričanju, da so ji nekateri sinovi vendar še ostali zvesti. Prepričana je, da si niso še vsi izruvali njenih opominov iz srca; da ima še takih sinov, katerim je obleka katoliške vere nad vse sveta. Ti sinovi jo še ljubijo, ona to ve, zato pričakuje le od njih vspešne pomoči.

Bolesten smehljaj kroži sicer na njenih ustnih, ko zre njih malo številce. A vendar jo veselje navdaja, kajti zajedno tudi vidi, da se oni ne ozirajo na svoje malo številce; oni so polni navdušenja zá-njo, polni nad, polni hrepenenja njej pomagati; oni se čutijo močne. Obleka, katero jim je Bog izročil po njej, ta obleka jih dela nepremagljive. Iz nje črpajo vedno novih, čilih močij; v tej obleki hočejo tudi svojej materi Sloveniji pomagati, Sloveniji, katera strada — —

* * *

Nocoj je božična noč! Ah, ta noč je zrla pred 1900 leti najsrečnejšo mater na svetu; najsrečnejšo, kajti ta mati je v svojem naročju objela kot svoje novorojeno dete — vsemogočnega Stvarnika. Nobena mati ni bila in ne bo več tako osrečena, kakor je bila ta Mati Božja. — Iz človeških otrok je izšla. Poznala je torej njih revo in nemoč. In zato se je pač takrat, ko je z vso materinsko ljubeznijo pritiskala na svoje deviško srce Njega, zato se je pač takrat spomnila nesrečnih človeških otrok v svetu, in v svojem srcu je sklenila, da bode v zameno za neskončno srečo, katero ji je podelil On, svojo materinsko oblast nad Njim le v to porabljala, da bo mogla človeškim otrokom čim vspešneje pomagati. In On, Vsevedni, je ta sklep tudi sprejel! — Na križu, v najstrašnejših mukah se je spomnil tega njenega sklepa: tedaj je izročil Jezus Kristus svojo mater nam v mater. In ona nas je sprejela v svoje — sinove — —

Zato se pa tudi čutijo ti tako nepremagljive! In kaj bi se ne? Saj vedó, da imajo nad seboj mater, katerej ni treba več stradati! Ta mati je bogata in mogočna, kajti ona ima po svojem Sinu vsega v največjem izobilju; in vrh tega je ona še tako ljubka, tako dobra in tako ljubezniva!

Kako sladka je vendar ta zavest!

Tovariši! rodna naša mati moli in strada — za nas; mati Slovenija kliče in strada — po nas; a naša mati Marija v nebesih, ta mati pa je pri nas! Ona nas ljubi, ona nas vodi, ona nas navdušuje na delo, posvečeno našej Sloveniji in našej rodnej materi!

Božična noč, kako divna si ti!

Glasnik.

Nekaj statistike. Gotovo bodo vsakega zanimala naslednja števila, posneta iz „Statistisches Jahrbuch der Stadt Wien“ za leto 1897. Kažejo nam, katerim narodnostim in katerim veroizpovedanjem so pripadali dijaki dunajskih visokih šol v zimskem tečaju leto 1897/1898. Za leto 1898/1899 ni bilo mogoče dobiti takih podatkov, kajti omenjena knjiga je izšla stoprav v oktobru prejšnjega leta. Razvrsteni pa so bilo dijaki takó-le :

zim. tečaj 97/98	skupaj	Po narodnosti so bili:									Po veroizpovedanju so bili:				
		Nemci	Čelo- slovani	Poljaki	Ruteni	Jugo- lovani	Ró- mani	Lahi	Ma- čjari	drugi	Kato- liki	Gr- iztočni	Prote- stanti	židje	drugi
vseučilišče . .	6048	4504	313	214	27	514	66	168	125	115	3938	260	285	1532	41
tehnika	1706	1307	38	84	2	99	22	66	53	35	1061	31	113	473	28
agrikultura . .	35	193	46	51	5	31	7	9	8	1	304	17	24	6	1
akadem. obr. um.	257	223	4	5	.	10	.	3	7	5	221	5	16	15	.
prot. teol. fak	32	13	12	2	.	1	.	.	1	.	.	3	29	.	.
izrael. teol. učil.	33	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	33	.
živ. vis. šola	296	155	67	7	.	58	.	.	2	.	247	18	10	20	1
Skupaj	9488	4395	480	363	37	713	96	253	196	156	5771	334	467	2079	71

Številke govore dovolj jasno. Iz njih si napravi lahko vsak svoje zaključke. Kar se narodnosti tiče, tedaj imajo Nemci pač povsod absolutno večino, toda ta večina bi gotovo vse drugače izgledala, ako bi se od nje odštelo žide, ki se, posebno pri Nemcih, ne smatrajo Nemce, ampak žide; in velikanska večina židov ima nemščino maternim jezikom. Židovski nacionalni zavesti je treba najbrže tudi pripisati, da se slušatelji izraelskega teologičnega učilišča ne ločijo po narodnostih; kajti tu vidimo vpisane samo žide. — Značilno je, da imajo na protestantski teol. fakulteti absolutno

večino — Slovani. — Kar se Slovanov sploh tiče, tedaj jih je relativno največ na živinozdravniški visoki šoli: nad 44°/_o; potem na agrikulturni: skoraj 38°/_o; dočim jih je na vseučilišču le okoli 17°/_o in na tehnikih nekaj nad 13°/_o; najmanj Slovanov je na akademiji obrazilnih umetnostij: 7°/_o. Absolutno jih je seveda največ na vseučilišču, kjer jih je bilo vpisanih kar 1068.

Po veroizpovedanju imajo zopet katoliki povsod absolutno večino, izimši seveda prot. teol. fakulteto in izrael teol. učilišče, kjer ni nobenega. V ogromnem številu pa so zastopani židje na vseučilišču in na tehnikih; na vseučilišču kar 25°/_o, in na tehnikih celo nekaj nad 27°/_o. Vsak četrti visokošolec je torej žid! Na vseučilišču so vpisani večinoma le na juridični, posebno pa medicinski fakulteti, kjer dosežejo gotovo tretjino vseh slušateljev. — Posebne razlage k temu dejstvu pač ni treba! Relativno najmanj židov pa je na agrikulturni šoli, kjer jih ni niti 2°/_o. Najbrže tu ne nese! —

K zgoraj napisanim številom bodi še omenjeno, da je bilo v zim. tečaju 97/98 na vseučilišču vpisanih 6812 slušateljev, toda med temi je bilo 766 hospitantov. Ti pa niso bili razdeljeni po narodnosti in veroizpovedanju, zato se tudi niso sprejeli v zgorajšnje število. — Vseh dijakov, vpisanih na dunajskih visokih šolah pa je bilo torej v navednem tečaju nad 10.000.

J. Sr.

Prešernova slavnost na Dunaju. Kakor lansko leto Puškinu, tako so priredila letos, dne 7. marca, slovanska akademična društva na Dunaju po inicijativi „Slovenije“ našemu pesniku - prvaku veliko in lepo slavnost v spomin na stoletnico njegovega rojstva. Pokroviteljstvo je sprejel češki grof Harrach. Osnova slavnosti je bila izvrstna, program obsežen. Veliko dvorano, opravljeno z razkošnim sijajem velikega mesta, je napolnilo občinstvo iz vseh slovanskih rodov in zrla na oder, s katerega se je belil izmed zelenja doprsni kip Prešernov. Slavnostni govornik Rajko Slavec je v vzneseni, slovanskega čutenja polni apostrofi na Prešerna razložil na kratko položaj slovanskih rodov ob času narodnega probujenja ter pokazal pomen in udeležbo Prešernovo pri onem gibanju. Žal, da se govornik ni ognil nekih neslovenskih besed, kakor so „herostratje“ in „obskurantizem“, besed, katerih veljava v dotičnih pomenih še ni dognana! O umetniškem delu, ki je bil jako mnogovrsten, si ne maram lastiti sodbe, čul sem pa prav veliko hvale; morda bi se bila dala kaka stvarica izvršiti bolj sveže in domače. Gotovo pa je to, da je slavnost nepričakovano lepo uspela in dosegla svoj glavni namen, proslaviti Prešerna in opozoriti nanj zlasti slovansko akademično mladino. V.

Dr. Gregorij Krek, velezaslužni slavist in slovenski rodoljub na graški univerzi, je praznoval dne 8. marca šestdesetletnico svojega življenja in tridesetletnico docenture na vseučilišču. Graški akademiki-slavisti so mu napravili lepo ovacijo pri predavanju in zvečer je akademično društvo „Triglav“ v zvezi z drugimi slovanskimi društvi priredilo komers. Zasluge slavljenceve je opisal v lepem govoru akademik Makso Pirnat, ki je opisal dr. Kreka tudi v letošnjem „Dom in Svetu“. Bil je to vesel dan za slovenskega učenjaka!

— l.